

N.F.S. Grundtvig “De syv Sakramenter [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 8. artikel]”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekststregørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tilføjet punktkommentarer i version 1.14, april 2019

Tilføjet indledning i version 1.21

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1856 (SJ: 1172)

B *Anden udgave*, 1868 (SJ: 1292)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 9

VU *Værker i Udvalg* 6

Teksten er etableret af Steen Tullberg

Punktkommentarer og tekststregørelse er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Klaus Nielsen og Vanja Thaulow

Indledning er skrevet af Anders Holm, redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer ph.d. Anders Holm

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:289 |US:394 |VU:65

De syv Sakramenter.

(N. F. S. Grundtvig).

De saakaldte syv Sakramenter hører vistnok til *Papisteriet*, som vi helst skal være udenfor, men da dog Papisterne haardnakket paastaaer, at de hører alle Syv til den christelige Børne-Lærdom, og da de regner baade den hellige *Daab* og den hellige *Nadver* til deres syv Sakramenter, hvoraf de siger, vi har tyvstjaalet de To; saa skulde vistnok hele Menigheden være velbekjendt med Sagens sande Sammenhæng, og det saameget mere, som man, blandt andet, ved

Trætterne om “*Ordinationen*”, om “*Brude-Vielsen*” og om “*Skriftemaalet*” tydelig har seet, at den *papistiske Surdei* er endnu langt fra at være ret udrenset, saa vi kan holde *Paaske* med “*usyret Brød*”. Saaledes gaaer det altid med den “officielle” eller |VU:66| den saakaldte “*lovfaste*” og “*pligtmæssige*”, med allehaande kjødelige og verdslige Vaaben kraftig beskyttede, *Christendom*, hvorved der altid langt mindre spørges om, *hvad* der beviislig er *sand* *Christendom*, hvad *Trang* Mennesket har til *den*, og hvad *Gavn* Menneske-Livet kan have af *den*, end om *hvad Paven* og hans *Præster*, eller *hvad* den *verdslige Øvrighed* og dens *geistlige Embedsmænd*, eller hvad *Skolemesterne*, som creerede *Doctere* i *Theologien*, *vil have*, skal *hedde* den eneste *sande* *Christendom*, saa at hvem der vover at bruge *Mund* eller hvæsse *Pen* *derimod*, det være sig paa hvad *Grund* eller med hvad *Beviisligheder*, det vil, de skal enten brændes eller |A:290| smides i *Hullet*, eller landsforvises, eller i det allermindste gaae med *Mundkurv* og staae under *stræng Censur* alle deres *Dage*. Under saadanne *Omstændigheder* bliver det da en *sat Ret* hos *Papisterne*, at der er *syv* *Sakramenter*, og hos *Protestanterne*, at der er kun *to* *Sakramenter*, og, for en *Feils Skyld*, hos de *Høikirkelige*, at det er kun “*Nadveren*,” der skal kaldes et *Sakrament*, saa de er *slemme Kiættere*, som siger, der er enten flere eller færre. |US:395| I saadanne *Kirke-Stater* og *Stats-Kirker* nytter, som man veed, ingen *Snak* om “*bedre Oplysning*”, og hvem der ikke vil prøve *Kiætter-Lykken*, bryder sig da heller ikke om andre *Kirke-Lys* end dem, de saakaldte *Kirke-Eiere*, paa *Kirke-Tiendens* *Bekostning*, lader tænde eller slukke, som det kan træffe sig, eller som de nærmest *Vedkommende* behager.

Ved en sær *Undtagelse* har vi imidlertid i det lille *Danmark*, selv midt i det *statskirkelige* *Virvar*, faaet *Lov* til at tænde hver sit *Lys* og see ved det, og nu, da vor *strængt lutherske* *Stats-Kirke* har ladet sig forvandle til en fri *evangelisk-luthersk Folke-Kirke*, da maa det jo være vor *Embeds-Pligt* at lade vort *Lys* skinne saa vidt og saa klart som mueligt for alle dem, som er i *Landet*, og da den *Catholske Kirke* i *Bredgaden* nu ogsaa lader sit *Lys* skinne paa sin *deilig brede Vei* til *Himmerig*, saa vil det være *dobbelt nødvendigt* med *Christendommens* eget *Lys* lidt grundigere at oplyse den mest *tillokkende* af alle *brede Veies* *Beskaffenhed*.

Uagtet nu *Somme* vil sige, at jeg er *snarere* en *Papist* end en *Lutheraner*, saa er jeg dog vis paa, at enhver *Pave* meget vilde frabede sig saa |A:291| danne *Papister*, og at *derimod Morten Luther* slet intet har imod saadanne *Efterfølgere*, som jeg er, ligesom jeg da ogsaa her, lige for *Pavens Næse*, gaaer ud fra den *strængt Lutherske* |VU:67| *Grundsætning* for al *christelig Oplysning*, at den *Helligaand* er *Christi eneste Statholder* paa *Jorden*, og at denne *Christi Statholder*, som den *guddommelige Livs-Kraft*, kun er *virksom* giennem “*Ordet* og *Troen*”, *Guds-Ordet* nemlig og *Menneske-Troen*,

saa disse maae begge være i levende og kiærlig Virksomhed overalt, hvor der kan være *christelig* Tale om Noget, der enten skal kunne skabe eller opholde, udvikle eller pryde et *christeligt* Menneske-Liv.

Efter denne evangelisk-lutherske Grundsætning for *christelig Oplysning*, som jeg kalder urokkelig, og hvormed alt *Papisteri* er ikke blot uforeneligt, men uforligeligt, har jeg alt i mange Aar sagt mine Læsebørn saa god Besked, som jeg vidste, om de syv Sakramenter, men deels er jeg ogsaa i dette Stykke alle *christelige* Læsebørns Skyldner, og deels har den Besked, jeg før har vidst at give, havt sine store Mangler, hvorpaa jeg nu skal stræbe at raade Bod.

Fra dette evangelisk-lutherske Stade maae vi nemlig først og fremmest spørge om, *hvad* Ordet "*Sakrament*" betyder i *christelig* Forstand, thi, veed man ikke det, da er det jo latterligt at trættes om, enten der er *to* eller *syv* eller fjorten *christelige Sa*[|US:396](#)*kramenter*, og naar vi nu opdager, at Ordet "*Sakrament*" ikke blot er vildfremmed hos os, men at *Latinerne*, i hvis Sprog det har hjemme, ligesaa lidt, som vi, veed, *hvilken christelig* Tanke dette [|A:292](#)*selvgjorte* Skolemester-Ord kan udtrykke, da er det soleklart, at al Strid om de *christelige Sakramenters Antal* er ført i *Mørke* og kan ikke fortsættes et Øieblik længer end til det bliver lyst.

Vi siger altsaa kort og godt: om *Sakramenternes Antal* vil vi ikke trættes med Nogen, da der hverken findes noget tilsvarende *Ord* af *Herrens* Mund ved hans egne Indstiftelser, ikke heller i *Apostel-Skriften*, saa Ordet "*Sakrament*" kan slet ikke bruges til at oplyse, men ypperlig til at formørke Christi Evangelium. Lad os derfor heller høre, *hvad* det er, som *Papisterne*, under Navn af "*Sakramenter*", vil have indsluttet i det samme Hoved-Begreb som den hellige *Daab* og den hellige *Nadver*, der er indstiftede af Vorherre selv, mens han var øiensynlig tilstæde, og som har det mageløse Vidnesbyrd af Aanden og Menigheden, at *Daaben* er *Gienfødelsens* og *Fornylsens* Bad i den *Helligaand*, og *Nadveren* er *Christi* Legems og Blods Samfund og *Fællesskab!*

Saa hører vi da af *Peter Lombard*, den berømte *Skolemester* [|VU:68](#)og Biskop af Paris, i det *Tolvte* Aarhundrede, og hører det af alle *Papister* efter ham, at de *syv* saakaldte *Sakramenter* skal være: *Daaben*, *Bekræftelsen* (Confirmationen), *Nadveren*, *Skriftemaalet* (Pønitensen), den *sidste Olie*, *Præste-Vielsen* (Ordinationen) og *Brude-Vielsen*.

Men naar nu den *papistiske* Skolemester med det Samme vil fortælle os, at disse *syv* Dele kalder han *Sakramenter*, fordi han, og selv den hellige *Augustin*, har betænkt, at der ved Ordet "*Sakra*[|A:293](#)*ment*" kan og skal menes et "*helligt Tegn*" og en "*betegnet Helligdom*", da skal vi meget betakke os for at følge med ham paa denne *Peer Gantes* Gienvei, da det slet ikke ligger os Magt paa at vide, hvordan han er kommet til sin uforsvarlige

Skrivemaade, eller hvordan han kan besmykke den, men det ligger os Magt paa, at han, og *Papisterne* med ham, har smidt *Kornet* (som er Guds Ord) i en *Hob Avner* (som er Menneske-Bud), til der at blive overseet, glemt og, om muligt, blive reent borte. Vi skulde derfor ikke engang have berørt hans *Skolemester-Stil* om det hellige *Tegn* og den hellige *Ting*, der skal udgiøre *Sakramentet*, dersom ikke de *protestantiske* Theologer ligesaavel som de *papistiske* havde pløiet med hans Kalv, saa derom dreier sig blandt andet hele den lærde Trætte mellem [|US:397](#) *Lutheraner* og *Calvinister* baade om *Daaben* og *Nadveren*, og da især om den Sidste.

Idet vi hermed lade al den *papistiske Sakrament-Snak* fare, skiller vi da strax, med Sandhedens Aand og *Morten Luther*, *Daaben* og *Nadveren* fra det paatvungne, dem aldeles uværdige Selskab, da de fra Begyndelsen har staaet og skal til Enden staae *mageløse* i Guds Huus, baade som de *eneste kiendelige* Indstiftelser af Vorherre *Jesus Christus* selv, og som de *eneste Livs-Fornødenheder* for det Folk, som skabes af *Aanden* ved "Ordet og Troen" til at love Herren, da det er i *Daaben* efter Herrens Indstiftelse de *Troende fødes* til *Guds-Børn* i og med Herren, og ved *Nadveren*, efter samme Indstiftelse, at de *Troende* [|A:294](#) og *Døbte* opelskes, under *guddommelig Væxt* i og med Herren, til de fuldvoxne kan staae Maal med ham.

At der nemlig i *Daaben* og *Nadveren* baade er noget *Synligt* og noget *Usynligt*, det er ikke deres *Kiendemærke*, saa de skulde kunne slaaes sammen med alt hvad der deels er *synligt* og deels *usynligt*, eller deels et *synligt Tegn* og deels en *usyn*[|VU:69](#)*lig kun betegnet Ting*, men Herrens Indstiftelser til det faldne Menneskes Opreisning maatte kun have baade synlige og usynlige Bestanddele, for at omfatte *hele Mennesket*, der jo er en Forening af det *Synlige* med det *Usynlige*, og de synlige Ting i *Daaben* og *Nadveren* er derfor *ikke Tegn* paa det *Usynlige* i dem, men hører ligesaa *virkelig* til *Tingen*, til det guddommelige *Læge-Middel* i sin Heelhed, som *Legemet* hører til *Menneskeligheden*. Om vi kan eller ikke kan giætte, *hvorfor* Vorherre med sit Ord i *Daaben* har optaget *Vand* og i *Nadveren* *Brød* og *Viin* til sin *Aands Brug*, det er her ligesaalidt Spørgsmaalet, som om vi kan giætte Grunden til, at vort eget Menneske-Legeme, for at oplives af Guds Aande, netop maatte have de *Bestand-Dele*, det har, men da Herren, blandt alle *synlige* Ting, som stod til hans Raadighed, har til sin *Daab* valgt det mageløse *legemlige Rense-Middel*, som *Vandet* er, og til sin *Nadver* det fineste *legemlige Nærings-Middel* for Menneske-Livet, som *Hvedebrødet* og *Vinen* er, saa seer vi let, at de *synlige Ting* ved Herrens Indstiftelser paa een Gang er *Billeder* af de *Aands-Kræfter*, som giennemvirker [|A:295](#) dem, og *Spirer* til den ny, rene og klare *Legemlighed*, som Herren vil skiænke alle Sine, for ogsaa *legemlig* at være herlig i sine Helgene og beundringsværdig i alle sine

Troende. Da nu ogsaa "*Vandet*" baade efter *Skabelse-Bogen*, og efter den *Verdens-Kløgt*, der kun nødig giver enten *Skaberen* eller *Skabelse-Bogen* Ret, er hele *Legems-Udviklin*^{|US:398}*gens* dunkle *Moderskiød*, hvorover *Guds Aand* under al *Skabelse* svæver; saa fristes de *Christne* ligesaa lidt til papistisk at læse over *Daabs-Vandet* for at *indvie* det med *Daabs-Ordets* Kraft, som til papistisk at *forgjøre* *Nadver-Brødet* og *Vinen* til hvad paa *Jorden* kun *Guds-Ordet*, som blev *Kiød*, kan og vil være.

Har vi nu seet, at *Daaben* efter Herrens Indstiftelse, som et sandt Gienfødselsens og Fornyelsens Bad i den Hellig-Aand, baade for *Sjæl* og *Legeme*, svarer til hele vor saakaldte naturlige, det er: kjødelige og verdslige *Fødsel*, baade forsaavidt vi ved den kommer *øiensynlig* til *Verden*, og forsaavidt vi *usynlig*, men ogsaa *kiødelig* og *verdslig*, kommer for *Lyset*, kommer til os *selv* og bliver os bevidste i *denne* *Verden*; og at *Nadveren* efter Herrens Indstiftelse, som hans *Legems* og *Blods Fællesskab*, baade for *Sjæl* og *Legeme*, svarer til hele vor saakaldte naturlige, det ^{|VU:70}er: *kiødelige* og verdslige *Livs-Næring*, baade forsaavidt som vi *øiensynlig* æder og drikker, og forsaavidt som vor *Sjæl usynlig*, men ogsaa *kiødelig* og verdslig, fødes og næres til, i *Begiærlighed*, *Ord* og *Tanker*, at omfatte og, saavidt muligt, tilegne os hele *denne Verden* og dens *Herlighed*; see, da fristes vi ikke til ^{|A:296}papistisk at sammenjasje *Daaben* og *Nadveren* med noget *Tredie*, end sige da med *Alt* hvad man tænker, maa *smage* alle *Christne* godt, eller hvad der kan give selv *Tyrker* og *Hedninger* et vist *christeligt Skin*, som den selvgjorte *Christi Statholder* siger, han skal nok faae *Vorherre* til at nøies med.

Snarere kan man vistnok, af *Ærgrelse* over *Papisteriet*, fristes til at smide alt det saakaldte *Christelige*, saanær som *Aanden*, *Ordet* og *Troen*, overbord, og det har *Calvinisterne* prøvet paa, men det skal netop være os et advarende *Exempel*, thi derved tog de *Livet* baade af *Daaben* og *Nadveren*, saa *Kvækerne* fandt hos dem kun *Skygger* af Herrens Indstiftelser at vrage.

Morten Luther, som ærlig stræbde at sætte *Daaben* og *Nadveren* i deres rette, levende og guddommelige *Lys*, han stræbde da ogsaa at betragte baade hvad han beholdt og hvad han forkastede i samme *Lys*, og skiøndt han, for sin *Part*, ei lagde synderlig *Vægt* paa nogen af de selvgjorte *Kirkeskikke*, saa lod han det dog være et *aabent Spørgsmaal*, hvormange af de gamle *Kirke-Skikke*, man, naar det papistiske *Sakrament-Svøb* var revet af dem, kunde finde opbyggelige og bibelsk forsvarlige.

^{|US:399}Hvad nu os *Danskere* angaaer, da bekiendte jo vore *Skriftkloge* sig ogsaa i dette *Stykke* til de *Lutherske* *Grundsætninger*, men de fandt sig dog meget tamt i, at ligesom *Daaben* blev en *Borgerpligt* for alle de *Fødte* og *Altergangen* for alle gyldige *Vidner*, ogsaa *Skriftemaalet* blev en *Borgerpligt* for alle dem, der vilde gaae til *Alters*, *Brude-Vielsen* en *Borgerpligt* for alle

dem, der vilde giftes, |A:297| *Ordinationen en Borgerpligt* for alle dem, der vilde være Præster, og saa tilsidst *Confirmationen en Borgerpligt* for alle dem, der ikke vilde sættes i Tugthuset, saa deraf skulde Menig-Mand ikke lære, at der var nogen væsenlig Forskiel mellem *Vorherres egne Indstiftelser* og de andre *Kirkeskikke*, som enten *Paven* eller *Luther* eller *Christian den Sjette* havde indført.

Saaledes staaer eller rettere ligger det da endnu hos os, og det er neppe for at sætte *christelig Skik* paa dette Virvar, at man raa|VU:7|ber saa stærkt paa en "*Kirke-Forfatning*", men desmere Flid maae vi gjøre os for at oplyse den saakaldte "*Kirke*", og derved blandt andet oplyse, at vil man lægge *kirkelig Vægt* paa andet end *Evangeliets Forkyndelse, Daaben og Nadveren*, som baade for at være ægte og for at være frugtbare, maae være *frie*, da er det *antiluthersk*, og ei engang godt, men slet *papistisk*, fordi de *Kirkeskikke*, man da gjør Væsen ad, er *ingenlunde* de gamle, som man kunde indbilde sig, var *apostoliske*, men er *vitterlig selvgjorte*, saa det er umueligt, at enten *Vorherre* eller *Apostlerne* kan have lagt nogen Vægt paa dem eller lagt nogen Velsignelse til dem.

Confirmationen (Bekræftelsen) hos *Papisterne* er nemlig en *ældgammel Kirkeskik*, som bestaaer deri, at *Biskoppen*, som ene skal have Kald til at forrette den, med *Haands-Paalæggelse kors* og *salver Panden* i *Treenighedens Navn*, og det skeer ikke, som en *Saligheds-Sag*, med *alle* de Døbte, men kun med dem, som forlanger det, og da især med dem, der tænker paa at blive *Præster*, |A:298| da *Confirmationen* altid skal gaae forud for *Ordinationen*, og fremtræder altsaa ikke som en *christelig Livs-Nødvendighed*, men kun som en *aandelig Bekræftelse* og *Bestyrkelse* for dem, der vil indvies til *Evangeliets Forkyndelse, Troens Forsvar* og *Menighedens Tjeneste*.

Hvorvidt nu *Morten Luther* gjorde vel i at aflægge denne oldchristelige *Kirkeskik*, det er vistnok et Spørgsmaal, men at det blot er skedt, fordi *Luther* med Rette skyede den *haandgribelige Salvelse* ved *Konfirmationen*, saavelsom ved *Daaben*, og |US:400| fordi *Confirmationen* var nagelfast til *Bispestolen*, som han næsten var nødt til at opgive, det slutter jeg deraf, at *Luther* ikke blot beholdt *Korsets Tegn* ved *Daaben*, men at vi, sagtens med hans Bifald, slaaer ved *Daaben Kors* baade for *Aasyn* og *Bryst*, da derimod hos *Papisterne* kun *Korset for Brystet* hører til *Daaben* og *Korset for Panden* udelukkende til *Confirmationen*. Da nu denne *Udstykning* vistnok, som alt hvad der vil adskille hvad *Gud* som "*Hoved og Hjerte*" hos *Mennesket* har sammenføiet, er en *papistisk Surdei*, saa kan vi godt forsvare baade vor *Korsbetegnelse* ved *Daaben*, og give Grund for, at vi kalder de *Hjemmedøbtes* offentlige *Fremstilling* for *Menigheden Daabs-Confirmation*, men derimod kan vi aldrig forsvare senere under *Navn* af "*Confirmation*" at have |VU:72| indført en *selvgjort Kirkeskik*, der paa den ene Side skal være

udelukkende *Betingelse* for *Altergangen*, og paa den anden Side selv være *betinget* af en vis *Færdighed* i *Læsning*, *Skrivning* og *Regning* og *Besiddelsen* af en gyldig *Koppe-Attest*. |A:299 Dette er nemlig et *verdsligt Papisteri*, der ikke blot er ligesaa latterligt og uforsvarligt som noget af det *Geistlige*, men er, *christelig* talt, aldeles *utaaleligt*, da det slaauer en aldeles *hedensk* Bom for *Herrens Bord*, og kræver ovenikøbet *Bompenge*, som de “*Troende og Døbte*” maaskee slet ikke kan udrede.

Hvis vi derimod, under hvilketsomhelst Navn, blot gjorde det til en ufravigelig *Skik*, at alle de, der var *døbte* saa *spæde*, at de ved *Daabs-Pagtens* Oprettelse ei selv kunde svare for sig, de skulde, før de stædtes til *Herrens Bord*, offentlig vedkiende sig og bekræfte deres *Daabs-Pagt*, og derpaa med *Haands-Paalæggelse* forsikkres om deres *Daabs aandelige* og *christelige* Gyldighed, da vilde jeg forsvare det som en nødvendig *Følge* af *Barne-Daaben*, og tør troe, det langt mere end den *papistiske Confirmation* lignede den *apostoliske Skik*, som *Papisterne* beraabe dem paa.

Det er nemlig i Henseende til “*Confirmationen*”, som til saameget *Andet*, langtfra, at *Papisterne*, som de *protestantiske* *Theologer* har forudsat, enten har forsmaaet *Skrift-Beviser* eller været *uvidende* om *Skriftens* *Indhold*, og det er da *Ap. Ggs. 8* de beraaber dem paa for *Confirmationens* *Apostoliskhed* og for *Bispernes Eneret* til at meddele den, og det er sikkert nok, at der findes *Efterretning* om *Apostlerne Petrus* og *Johannes*, som drog ned til *Samaria*, hvor *Prædikanten* (*Diakonen*) *Philippus* havde døbt Mange “til den Herres *Jesu Christi* Navn”, uden at de havde faaet den *Hellig-Aand*, som de nu først fik, da *Apost|US:401*erne med |A:300 *Haands-Paalæggelse* havde bedt over dem; og det er sikkert nok, at denne *Efterretning* peger paa en *apostolisk Skik*, der ogsaa synes underforstaaet ved “den *anden* *Naadegave*” (*2 Cor. 1.*) og ved Udtrykket “*bekræfte* eller *bestyrke*” (*episterizein*) som oftere bruges om *Apostelen Pauli andet* *Besøg* hos de *Menigheder*, han havde grundet. At nu de *latinske* *Christne* kaldte denne *apostoliske Skik* paa deres *Tungemaal* “*Confirmation*”, derimod kan intet være at indvende, men naar *Papisterne* paastaaer, baade at den *apostoliske Confirmation* har været ligesom deres, og at *deres Biskopper* har baade *Fuldmagt* og *Eneret* til at meddele den *apostoliske Confirmation*, da bli|VU:73 ver de, som sædvanlig, *Beviset* for begge *Dele* skyldige og paadrager sig derved en *kirkehistorisk Giæld*, de umuelig kan betale.

Dette er nemlig *Papisternes Grund-Vildfarelse* og *Kilden* til alt *Papisteri*, at *Paven* i *Rom*, ikke blot uden alt *Beviis*, men trods den klareste *Giendrivelse*, udgiver sig for “*Apostoliker*”, og dermed for *Apostlernes Hoved-Arving* og *Christi Statholder* og andet *Jeg*, om hvem det i *allerstrængeste Forstand* skulde gælde, hvad *Herren*, efter *Skrifterne*, har sagt til sine *Apostler*, saasom dette: hvem der

hører *eder*, hører *mig*, hvem der foragter *eder*, foragter *mig*, og hvadsomhelst I løser og binder paa *Jorden*, skal være løst og bundet i *Himmelen*. Hvad nemlig Paven ved dette saakaldte *Skrift-Beviis* ikke har taget sig i Agt for, men hvad de *protestantiske Theologer* ved deres saakaldte *Skrift-Beviser* i *Præstesagen* ligesaalidt har taget sig i Agt for, det er ikke blot det *Ubeviislige* i |A:301| den Paastand, at enten *Paven* eller nogen saakaldt *Christi Embedsmand* efter *Apostlerne* har “*apostolisk Fuldmagt*”, men det er tillige det *Latterlige* i at tillægge sig en “*apostolisk Fuldmagt*”, som man aabenbar *ikke kan* svare til, altsaa beviislig *ikke* heller kan have.

Vorherre *Jesus Christus* sagde nemlig, *efter Skrifterne*, ligesaa vist til sine *Apostler*: det er *ikke eder*, som tale, men min *Faders Aand*, som taler igiennem *eder*, som han sagde: hvem der hører *eder*, hører *mig*, saa det *Ene* maa saameget mindre fattes det *Andet*, som den *aandelige Beskaffenhed* af den *apostoliske Tale* aabenbar maa være *Grunden* til det *apostoliske Ords Eenhed* med *Herrens Ord* og tilsvarende *Myndighed*. Dette, som de *protestantiske Theologer* aldeles har overseet, har vel *Paven halvveis* taget *Hensyn* paa ved at erklære sit *apostoliske Ord* for *ufeilbart*, men deels er den *Paastand* latterlig, naar man ikke kan holde *Tungen* saa lige i *Munden* og *Pennen* saa godt i *Ave*, at man hverken taler eller skriver eet *Ord* om *Guds Rige*, der |US:402| er *uforeneligt* med *Herrens Ord*, og deels vilde ikke engang det forslaae, naar ikke den saakaldte *Apostolikers Ord* i *Herrens Navn* aabenbar havde *samme Kraft* og *Virkning*, som *Herrens egne* og hans *Apostlers Ord* i hans *Navn*. Hvad enten man derfor kalder sig *Apostoliker*, *Petri Efterfølger* og *Christi Statholder*, eller man kalder sig *bibelsk Christolog* og *Theolog* med “*apostolisk Fuld|VU:74|magt*”, saa har man dog kun *Skam* af det, naar man ikke virkelig kan tale med *Apostlernes Tunger* og gjøre *Apostlernes Gierninger*, |A:302| thi uden det gjør man sig kun til *Latter* ved at ville meddele *Andre* en *apostolisk Afløsning*, *Confirmation* eller *Ordination*, som man aabenbar fattes *Fuldmagten til*, da man fattes *Kraften deri*, og har ikke, som ved *Daaben* og *Nadveren*, et *Ord* af *Herrens egen Mund* at meddele og en *Gierning* af hans egne at pege og stole paa, men skal selv give “*Krafts og Klarheds Beviis*” paa, at det er ikke et blot *Menneske-Ord*, man taler, men sandelig et *Guds-Ord*, der har sin tilsvarende *Kraft* hos de *Troende*.

Morten Luther havde altsaa fuldkommen *Ret* til at benægte alle de selvgiorte *Sakramenters Apostoliskhed*, hvad enten man vilde udgive dem for *christelige Livs-Nødvendigheder*, eller man kun vilde paastaae, at de udrettede det *Samme* under enhver *Biskops*, som de mueligt kunde udrette under en *Apostels Haands-Paalæggelse*, men vel vil det være rettest at beholde baade *Daabs-Bekræftelsen* og *Præste-Vielsen*, som opbyggelige *Kirke-Skikke*, der altid vil være til *Velsignelse* i *samme Grad*, som *Menigheden* og

dens Lærere er *apostoliske*, da Herrens Aand altid i samme Grad vil være stærk over Menigheden og giennem "Ordet og Troen" virke derefter. Var derfor kun Menigheden hos os *borgerlig frigivet*, saa dens Frivillighed i Aanden og Fribaarenhed i Herren blev kiendelig, da skulde det sikkert snart vise sig, at vi har udvalgt "den gode Deel", ved *udelukkende* at vente Saliggjørelsen af Herrens egne Indstiftelser og kun lægge en vis ubestemt Vægt paa *Confirmationen* og *Ordinatio*^{A:303}*nen*, saa godt eller saa maadelig, som vi under den *Helligaands* Paakaldelse kan forrette dem.

Trøstig kan vi da smile baade ad *Pavens* Bandsættelse og ad hvad der langt mere latterlig løber ud paa det samme: den saakaldte *bispelige Høikirkes* medlidende Skuldertræk over os *lutherske* Stakler, som, fordi vi ingen *uafbrudt apostolisk* Biske-Vielse har, naturligviis ogsaa skal fattes *Præste-Vielse* og *Confirmation*, og kan ikke engang hjemle os mindste Ret til Herrens egne Indstiftelser: *Daaben* og *Nadveren*, men maae, udenfor ^{US:403}begge Pagterne, baade den gamle og den nye, overlades til Guds almindelige Barmhjertighed over alle *Hedninger*.

Jeg skal her ikke læse den storagtige Biske-Kirke med sin sorte aandelige Armod sin Text, men jeg skal oplyse, hvad jeg til min egen ^{VU:75}store Forbauselse har opdaget, at den saakaldte *apostoliske Biske-Vielse i uafbrudt* Følge, som *Høikirken* bryster sig med og udleder hele sin mageløse Herlighed af, det er den tommeste af alle Indbildninger, da der i den christelige *Oldtid aldrig* har været nogen *Biske-Vielse*, følgelig endnu mindre en *uafbrudt apostolisk Biske-Vielse* til. Selv *Peter Lombard* finder sig nemlig nødt til at bekiende, at skøndt Biskoppen ogsaa efter hans Sigende har *Eneret* baade til at ordinere og confirmere, saa er *Bispeligheden* dog *ingen* højere *Grad* af Indvielse (*ordo*), men kun en *Rang* og et *Embede* (*dignitas* og *officium*), da man aldrig i Kirken har havt højere *Indvielses-Grader* end *Diakonernes* (*Prædikanternes*) med Overlevering af *Evangelie-Bogen*, og ^{A:304}Presbyternes (*Præsternes*) med Overlevering af *Kalken*. Dette maa dog vel være Beviis nok for, at der end ikke i Pavedommets Mørke har været nogen *Biske-Vielse*, der enten udgav sig for *apostolisk* eller tilsagde Biskoppen højere *Aands-Gaver* og *christelig* Embeds-Myndighed, saa at hvad nu enten de engelske eller andre Bisper vil have Ord for at meddele og skiænke hinanden ved *Biske-Vielsen*, det gjør de ganske paa eget Ansvar og for egen Regning, ret egenlig en Regning uden Vært. Vel har de engelske Bispers Procurator (*Bingham*) beraabt sig paa en *afrikansk Landemods-Akt* til Beviis paa, at *Biske-Vielsen* var old-christelig, men her kommer til alle andre Uheld endnu det, at selv efter samme *Landemods-Akt* bestod *Biske-Vielsen* kun i, at man under Haands-Paalæggelsen holdt *Evangelie-Bogen* over Bispernes Hoved, hvad aabenbart snarere maatte betegne Biskoppens *Under-Ordning* end hans *Over-Ordning* og

kunde umuelig være *aposteligt*.

Vores *Præste-Vielse* til at prædike *Evangelium* frit, som det findes, og til at forrette *Daaben* og *Nadveren* efter Herrens egen Indstiftelse, er da al den *christelige* Indvielse til “Hyrder og Lærere”, som *efter* Apostlernes Dage har været i Menigheden, saa det kan kun findes tvivlsomt, om vi har gjort ret eller galt i at indvie paa een Gang baade til *Prædikanter* og *Præster* (Diakoner og Presbytere), thi at vi kun indvier med *Haands-Paalæggelse*, under den *Helligaands* Paakaldelse, uden nogen *haandgribelig* Overlevering enten af *Evangelie-Bogen* eller *Al|VU:76ter-Bægeret*, det er i alle Henseender et christeligt Fremskridt, |US:404 da vi hverken maae give Me|A:305nighedens Fællesgods i Enkeltmands-Haand, eller lægge Dølgemaal paa, at det er ene og alene den *Helligaands Naadegaver*, der kan skaffe Herren og Menigheden dygtige og aandsmyndige Embedsmænd, som skrevet staaer, (Ap. Gj. 20), at det er den *Helligaand*, som sætter Hyrder over Herrens Hjord. At vi har gjort en *vis Sprog-Kundskab* og *boglig* Dannelse til *Betingelse* for *Præste-Vielsen*, kan vistnok ikke forsvares som en Regel *uden* Undtagelse, men naar det blot var det *Ny Testamentes Grund-Sprog* og kun *boglig* Dannelse paa *Modersmaalet*, vi lagde Vægten paa, og ophævede alt *geistligt Laugsvæsen* med *Eneret* til at oplyse og opbygge Herrens Frimenighed, da vilde *Regelen* dog være meget *christelig*.

Kommer vi nu til *Brude-Vielsen*, da seer vi strax, at Papisterne sammenblander den ny Pagts Dage med den Gamles, og *Ægteskabets* paradisiske Indstiftelse med den saakaldte *christelige Brudevivelse*, men da vi har gjort ligesaa, er derom kun at sige, at det skulde vi smukt lade være, og med Flid oplyse Menigheden om, at *Ægteskabet* er slet *ingen christelig*, men kun en *grundmenneskelig* og *borgerlig* Indretning, som ikke har andet Løfte paa *christelig* Velsignelse end *Alt* hvad troende Christne gjør i Vorherres *Jesu Christi* Navn.

Derimod skal vi lægge vel Mærke til, at selv Papisterne ved deres *Brude-Vielse* slet ikke, som vi, gjør noget *Samvittigheds-Spørgsmaal*, men spørger kun, om Vedkommende vil indgaae *louligt* |A:306Ægteskab efter Kirkens Skik; thi saaledes bør det være.

Hvad der hos Papisterne skal gjøre *Brude-Vielsen* til et *Sakrament*, er for Resten ene og alene *Trolovelses-Ringen*, som Præsten lyser Velsignelse over og bestænker med *Vievand*, og, paa *Vievandet* nær, er herved intet synderligt at laste, naar man kun ikke tilskrev Høitideligheden selv nogen *aandelig* Kraft, thi *Trolovelses-Ringen* er jo det smukkeste *Tegn* paa *Troskaben*, og den *ubrødelige Troskab* mellem *christelige Ægtefæller* skulde unægtelig være Beviset paa, at de *Christne* har en egen Velsignelse i alle deres menneskelige Forhold.

Saalænge imidlertid *Brude-Vielsen*, som endnu hos os, er en

Borger-Pligt for Præsterne at forrette iflæng og for alle |VU:77|*Folke-Kirkens* Kunder at *underkaste* sig, saalænge vil den naturligviis, som hidtil, være langt mere til Skade og Forargelse end til Gavn og Opbyggelse, saa at først naar *Ægteskabet i borgerlig* Henseende bliver en reen *borgerlig Sag*, og en christelig *Brude-Vielse* de *Christnes egen Sag*, frivillig paa begge Sider, først |US:405|da nyttet det at tale om, hvordan et christeligt Ægteskab bedst kan indvies.

Hvor langt imidlertid selv de fleste Christne hos os er fra denne christelige Oplysning i Ægteskabs-Sagen, det saae vi nys kun alt for klart, da næsten alle var enige om, at hvor *aabenbar* vantroe og uchristelige end Mangfoldige af *Folke-Kirkens* Medlemmer var, saa skulde de dog *alle* have en *christelig* Brudevielse, og jeg hørte da den mærkelige Yt|A:307|tring, ikke for Spas, men for ramme Alvor, at de stakkels *christelige Smaapiger*, der havde *vantroe Kiærester*, vilde sjelden eller aldrig faae en *christelig Brudevielse*, naar det *ikke* var en *tvungen* Sag. Naar man tænker paa, *hvor lidt* christelige Brudevielserne længe har været hos os, kan man vel ikke bare sig for at smile ad denne Trøst, og for ramme Alvor maa man jo sige, at *den* christelige Pige, der kan gifte sig med en *aabenbar Vantro*, hun skulde ikke være kræsner paa *Brudevielse* end hun er paa *Brudgom*, men det bliver desværre lige sandt, at man endnu holder fast paa den *papistiske* Suurdei, at skuffe hinanden og saavidt mueligt sig selv med et *christeligt Skin*, selv hvor man veed, det er det tommeste Skin under Solen.

Vi kommer nu til, hvad vi, om ikke godt, saa dog kort nok kalder *Skriftemaalet*, men hvad *Papisterne* kalder *Kirkebod* (pænitentia), og skøndt *Skriftemaalet* ikke saa klarlig hos os, som *Kirkeboden* hos *Papisterne*, har spillet Hoved-Rollen i den statskirkelige Saligheds-Sag, saa er der dog ogsaa hos os fra begge Sider, baade den saakaldte "Skriftefaders" og de saakaldte "Skriftebørns" Side, lagt en Vægt paa denne *Kirkeskik*, der saameget mindre lader sig forsvare, som vi *Smaafolk* i *Norden*, ganske paa vores egen Haand, har gjort *Skriftemaalet* til en *udelukkende* Betingelse for *Altergangen*. Dette er saameget besynderligere, som vi ellers har hørt til *Luthers* lydigste Discipler, og maatte dog vide, at *Skriftemaalet* og *Afløsningen*, betragtet som en *Saligheds-Sag*, |VU:78|var og er Grundvolden for alt *Pavedom* og *Præsteherskab* og under|A:308|graver hele den *christelige* Saliggjørelses-Orden, hvad *Morten Luther* under hele sin Kamp med *Afladen* og det øvrige *Papisteri* mesterlig har oplyst.

Netop denne vor Urimelighed, tilligemed den Kiendsgierning, at det selvgiorte *Kirkebods-Sakrament* saa gruelig har kunnet fordunkle Herrens egne Indstiftelser, bør imidlertid gøre os varsomme med Bedømmelsen af *Skriftemaalet* og *Afløsningen* i sig selv, som en *christelig* *Kirkeskik*, uden Krav paa at være mere. Da nu ogsaa *Skriftemaals-Sagen* baade her og i Norge |US:406|nys for

Alvor er kommet paa Bane, finder jeg det nødvendigt at behandle den *særskilt*, og skal derfor her kun endnu bemærke, at *Syndes-Forladelsen* iflæng, paa *Embeds-Vegne*, med eller uden *Syndes-Bekiendelse*, er Hoved-Hjørnestenen i alle de *Stats-Kirker*, som vil give Millioner et *christeligt Skin* og *Skinnet* Krav paa Virkelighed.

Som det *syvende* og sidste af Papisternes Sakramenter skal jeg kun berøre "*den sidste Olie*", der naturligviis er indviet med *Bispe-Læsning*, og hvormed man salver de Døendes Øine, Øren, Næse, Mund og Hænder, stundom ogsaa Fødderne (og hos Mandfolk Lænderne), under den stadige Mumlen: "Gud forlade dig ved den hellige Salvelse alt hvad du har syndet med Synet, Hørelsen, Lugten, Smagen og Følelsen o. s. v." At nu *Protestanterne* aldeles har aflagt denne gamle *Kirkeskik*, lader sig vist nok *christelig* meget godt forsvare, men *bibelsk* paa ingen Maade, *naar* man, som alle de protestantiske *Stats-Kirker*, *trods Luthers Raad*, *trods* **IA:309***Kirkehistoriens* Vidnesbyrd, og trods al sund Forstand, tager det aabenbar *uægte* Jakobs-Brev for gode Varer, thi det er unægteligt, at den *papistiske* sidste Olie, som Hjelp baade til Helbred og *Syndes-Forladelse*, baade omtales og anbefales i *Jakobs-Brevet*.

For Resten har denne Salvelse, som vi ikke kan nægte er ældgammel i Christenheden, ventelig havt sit Udspring af *Balsameringen* hos Jøderne, som selv Vorherre var saa langt fra at foragte, at han paa det kiærligste takkede for den, og i sin *christelige* Skikkelse har den "sidste Olie" derfor vist været ligesaa opbyggelig, som den i sin *papistiske* Skikkelse er forargelig.

Naar nu vi har sat *Jords-Paakastelsen* istedenfor *Salvelsen*, ligesom *Lig-Prækenen* for *Sjæle-Messen*, da kan det vel synes uskyldigt nok, men *Lig-Prækenen* har dog tit været ufor**VU:79**svarligere end *Sjæle-Messen*, og naar Begravelsen i saakaldt *Christenjord*, med et *Præste-Ord* til Liget, enten tillagdes mindste Værd i *Saligheds-Sagen*, eller udgaves dog for uundværlige til en *christelig Begravelse*, da fuskede ogsaa vi paa at skabe et nyt *Sakrament*, der var saameget latterligere, som det ikke forrettedes med det døende Legeme, men med den Dødes *Lig* og skulde bogstavelig med *Jord* hjelpe Folk til *Himmels!*
